

СОЦІОЛОГІЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ РИЗИКУ В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПІДХОДІВ

Розглянуто обмеженість соціокультурних підходів у соціологічній концептуалізації ризику. Доведено, що дослідницькі зусилля на визначення ризику виключно як соціокультурного факту втрачають концептуальну природу поглядів на природу ризику. Запропоновано визнання природної небезпеки в якості об'єктивного фактора та ризику в якості суб'єктивного фактора людської діяльності.

Ключові слова: концептуалізація, ризик, суспільство, ризик, культурно-символічна концепція ризику, соціально-перцептивна раціональність, культурно-символічна концепція ризику, культурно-перцептивна раціональність, культурно-символічна концепція ризику, соціально-перцептивна концепція ризику.

Рассмотрена ограниченность социокультурных подходов в социологической концептуализации риска. Доказано, что исследовательские усилия на определение риска исключительно как социокультурного феномена теряют концептуальную природу взглядов на природу риска. Предложено признание природной опасности в качестве объективного фактора и риска в качестве субъективного фактора человеческой деятельности.

Ключевые слова: концептуализация, риск, общество, риск, культурно-символическая концепция риска, культурно-перцептивная рациональность, культурно-символическая концепция риска, социально-перцептивная концепция риска.

The cultural limitation of social approaches to conceptualizing of a risk have been considered in article. It has been proved that research efforts to identify risk solely as social and cultural fact lose the conceptual breadth of views on the nature of risk. A recognition of natural hazards as objective factors and subjective risks as a factor of human activity has been proposed.

Key words: conceptualization, risks, society risk, calculational rationality, cultural and symbolic concept of risk, socially perceptive concept of risk.

Постановка проблеми. Поняття ризику є предметом широкого наукового дискурсу. Ризик вивчається різними науковими дисциплінами на різних рівнях аналізу. Проте концептуалізація поняття ризику не набула достатнього подолання в соціологічній рефлексії. Згідно з дослідженнями Н. О. Яницького, концептуалізація ризику відбувається в межах двох великих напрямків: «реалістичного» та «соціокультурного». Вихідними моментами реалістичного підходу є поняття небезпеки або шкоди, твердження про можливість обчислення моменту настання ризику та калькуляції наслідків. Ризик визначається в якості об'єктивного явища, продукту ймовірності виникнення небезпеки та масштабу його наслідків.

Аналіз досліджень і публікацій. Головна проблема реалістичної концептуалізації поняття ризику є його відкидання залежності від соціальних факторів або визнання їх в якості залежних від зовнішніх небезпек. Невизначеність цього питання стала підрунтям для формування соціокультурних підходів концептуалізації ризику: «культурно-символічна концептуалізація ризику» (М. Дуглас, А. Вільдварскі), теорія «суспільства ризику» (У. Бек, Е. Гідденс) та «калькулятивної раціональності» (М. Фуко). Але для простоти розуміння двох напрямків соціологічної концептуалізації поняття ризику пропонуються виділити дві лінії ризикологічних досліджень: «номірну» і «радикальну». На думку Н. О. Яницького: «Іррихильники помірно вважать, що ризик є об'єктивно існуюча небезпека, яка завжди опосередковується соціальними та культурними структурами і процесами. Представники радикальної лінії стверджують, що ризик як такої не існує. Є лише сирійняття ризику, яке завжди буде продуктом історично, політично і соціально обумовленою поглядом на світ» [1, с. 3-4].

Узагальнення соціологічної концептуалізації ризику до чотирьох основних можна знайти у О. Рені, який додає до трьох вже перерахованих підходів, соціально-перцептивну концепцію ризику П. Словіка і Н. Лумана [2, с. 81]. Проте будь-яке узагальнення позбавляє соціологічну концептуалізацію конкретики поглядів кожного окремого дослідника.